

THERE IS THE USE OF TRADITIONAL METHODS OF TREATMENT FOR HELP БІОЛОГІЧНОАКТИВНИХ OF ADDITIONS

ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ БІОЛОГІЧНОАКТИВНИХ ДОБАВОК

Sliptsova N. / Сліпцова Н.А.

assistant / асистент

ORCID ID 0000-0002-4041-5396

Donetsk national medical university, Кроруупуьтскуї,

Yu. Kovalenko Street 4a, 25031

Донецький національний медичний університет.

Кроривницький, Коваленко, 4 а, м., 25031, Україна ,

Kovalenco P. / Коваленко П.Г.

assistant / асистент

ORCID ID 0000-0003-4731-6902

Donetsk national medical university, Кроруупуьтскуї,

Yu. Kovalenko Street 4a, 25031

Донецький національний медичний університет.

Кроривницький, Коваленко, 4 а, м., 25031, Україна ,

Yevstehnieieva A. / Євстегнеєва А. О.

assistant / асистент

ORCID ID 0009-0009-5748-1726

Donetsk national medical university, Кроруупуьтскуї,

Yu. Kovalenko Street 4a, 25031

Донецький національний медичний університет.

Кроривницький, Коваленко, 4 а, м., 25031, Україна ,

Tur Y. / Тур Я.В.

assistant / асистент

ORCID: 0000-0003-1082-7231

Donetsk national medical university, Кроруупуьтскуї,

Yu. Kovalenko Street 4a, 25031

Донецький національний медичний університет.

Кроривницький, Коваленко, 4 а, м., 25031, Україна

Анотація. Останнім часом зростає інтерес до М щодо його загального впливу на процеси обміну, позитивного впливу на функції органів і систем організму. Є думка, що застосування препаратів М не заперечує традиційним методам терапії та може співіснувати, як доповнення до арсеналу лікувальних методів за принципом адекватності. Особлива увага приділяється саме природньому походженню М через існуючі проблеми прихильності пацієнтів до лікування в практичній медицині. М – це природний продукт з потужним біологічним стимулюючим впливом на стан нервової системи, про що свідчать накопичені дотепер результати вивчення. Досі на часі зацікавленість клінічними аспектами застосування препарату, відбиті ще в працях Ібн Сини, який вважав його корисним «при загальному паралічі і паралічі лицьового нерва, головного болю, епілепсії». У ході експериментальних досліджень було доведено потужну стимулюючу дію препарату на регенераторні процеси в нервових структурах. Встановлена також стимуляція репаративних процесів під впливом М при радіаційному ураженні (гострої променевої хвороби), в той час, як у кроликів контрольної групи ознаки регенерації пошкодженого нерва були виражені незначно. Розроблені й інші методики застосування препарату. Зокрема, фонофорез М при дискогенних корінцевих синдромах забезпечував клінічне одужання переважної більшості хворих. Більше того, втирання М у алгічні зони купіювало важкі

вертеброгенні поперекові болі. Показана доцільність використання М при невриті лицьового нерва. У деяких роботах М розцінюється як дієвий компонент комплексної терапії хворих на бічний аміотрофічний склероз і сирингомієлію. Обґрунтуванням застосування даного засобу є переважання в патогенезі зазначених захворювань дегенеративного процесу над репаративним. Дослідження показали, що М виявляє різносторонні фармакодинамічні властивості, в тому числі нейропротекторні та довели доцільність застосування лікарських форм до складу яких входить М для лікування неврологічних хворих, що дозволить покращити загальну симптоматику неврологічних патологій та знизити ризики побічних проявів ліків традиційної медицини задля підвищення якості їх життя.

Ключові слова. Традиційні методи, БАД, фітотерапія, продукт природнього походження, нервова система, периферичний відділ, репаративні процеси, редукція, регрес неврологічної симптоматики.

Вступ.

У сучасній неврології, як і в будь-якій іншій медичній дисципліні, рутинні методи лікування найчастіше виявляються недостатньо результативними. Не секрет, що широко застосовувана медикаментозна терапія нерідко супроводжується алергічними реакціями та іншими побічними ефектами. У зв'язку з цим цілком логічний і пояснимий зростаючий інтерес фахівців до системи специфічних методів лікування, складовою яких є фітотерапія. Особливе місце в арсеналі препаратів рослинного та тваринного походження займає мумійо (М). Відомості про високу ефективність цього засобу сягають давнини. Останнім часом зростає інтерес до М щодо його загального впливу на процеси обміну, позитивного впливу на функції органів і систем організму. Є думка, що застосування препаратів М не заперечує традиційним методам терапії та може співіснувати, як доповнення до арсеналу лікувальних методів за принципом адекватності. Особлива увага приділяється саме природньому походженню М через існуючі проблеми прихильності пацієнтів до лікування в практичній медицині. М – це природний продукт з потужним біологічним стимулюючим впливом на стан нервової системи, про що свідчать накопичені дотепер результати вивчення [4,5]. Досі на часі зацікавленість клінічними аспектами застосування препарату, відбиті ще в працях Ібн Сіні, який вважав його корисним «при загальному паралічі і паралічі лицьового нерва, головного болю, епілепсії».

Очевидно, ефективність даного засобу пов'язана з вираженим загальнозмощуючим, репаративним і нерво-трофічним впливом. В основі дії М лежить нормалізація окислювально-відновних та гідролітичних процесів. Як діючий початок М припускають збалансований мікроелементний склад і широкий спектр біологічно активних речовин, що входять до нього.

Існують також уявлення про вплив М на гіпофізарно-адреналову систему, а отже, на білковий, нуклеїновий та мінеральний обмін. А загальновідомо, що реалізація більшості процесів в організмі здійснюється саме під контролем гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової та симпатно-адреналової систем [7].

Вказується на сприятливий вплив препарату на всі показники кровотворення, імунної реактивності [1]. При цьому експериментальні дані свідчать про вкрай низьку гостру і хронічну токсичність М, відсутність тератогенності і канцерогенності, алергічної дії.

В неврологічній практиці призначають велику кількість лікарських препаратів, враховуючи ефективність та безпечність терапії. Але актуальним залишається й питання щодо використання препаратів мумію, питання щодо вивчення фармакологічних особливостей цього продукту задля отримання нових можливостей в створенні на основі мумію фармакологічних препаратів з вираженими лікувальними властивостями та мінімальним несприятливим впливом.

Сьогодні наявні публікації, які підтверджують виразні лікувальні властивості М та вказують на постійний пошук нових можливостей в ефективному застосуванні М в терапії природними засобами, що сприятиме розвитку фітотерапії у вітчизняній медицині.

Мета дослідження. Оцінити препарати мумію для лікування хворих неврологічного профілю.

Методи дослідження. У роботі використані методи аналізу, узагальнення і систематизації. Об'єктами дослідження були наукові публікації, клінічні настанови та рекомендації щодо лікування хворих при патології нервової системи. Узагальнені літературні дані і результати особистих досліджень авторів щодо продукту мумію.

У ході експериментальних досліджень було доведено потужну стимулюючу дію препарату на регенераторні процеси в нервових структурах. Модель травматичного невриту частіше відтворювали шляхом пошкодження сідничного нерва – перерізанням і подальшим зшиванням або утворенням внутрішньоствольної гематоми. При цьому в контрольній групі у тварин (кролики) різко наростали рухові, чутливі і трофічні порушення. У дослідній групі (пероральне введення М) перелічені зрушення були виражені значно меншою мірою, а в ряді спостережень функція ураженої кінцівки відновлювалася. Різними були і гістологічні характеристики: якщо у контрольних тварин відзначалися явища грубого валерівського переродження нервових волокон, то в основній групі простежувалися виразні ознаки регенерації.

Після 2 курсів прийому М у тварин з повним пошкодженням сідничного нерва процеси виведення продуктів розпаду протікали набагато інтенсивніше, ніж у контролі. Однак при цьому поряд зі стимуляцією зростання аксонів посилювалося розростання і сполучної тканини, що перешкоджало процесу реіннервації. Для придушення надлишкового зростання сполучної тканини рекомендувалося місцеве застосування лідази.

Встановлена також стимуляція репаративних процесів під впливом М при радіаційному ураженні (гострої променевої хвороби)[1,6], в той час, як у кроликів контрольної групи ознаки регенерації пошкодженого нерва були виражені незначно.

Добре зарекомендувало себе поєднання М та лідази при травматичних невритах. Проведені дослідження показали, що у хворих зі здавленням і забиттям периферичних нервів легкого ступеня вже після 1-2 курсів електрофорезу 4% розчином М клінічна симптоматика практично повністю регресувала. Висока ефективність методу підтверджена також при важких травматичних невритах –

застосування М сприяло відновленню втрачених функцій у більшості хворих. Навіть у спостереженнях з неповним анатомічним перетином нерва простежувалось виразне поліпшення, редукція порушень рухової та чутливої функцій.

Значна кількість досліджень присвячена застосуванню М при дегенеративно-дистрофічному ураженні опорно-рухового апарату і нервової системи. Отримані середньоазіатськими вченими близькі до ідеальних (100%) результати підтверджуються фахівцями багатьох клінічних установ країни. Так, при неефективності стандартного лікування у хворих з вертебрoneврологічними захворюваннями електрофорез М обумовлював різке зменшення інтенсивності алгій та звуження зон гіперестезії. У частини хворих з радикулярними синдромами після 7-10 процедур відновлювалися сухожильні рефлексі, купірувалися вегетотрофічні порушення. При цьому нормалізувалася електрозбудливість уражених нервових та м'язових структур. Відзначено високу ефективність М при таких тяжких нейродистрофічних процесах, як плечолопатковий періартрит і синдром «плече - кисть».

Застосування цього засобу в комплексному лікуванні хворих з компресійно-судинними синдромами остеохондрозу хребта нерідко сприяло повній редукції неврологічної симптоматики. Під впливом електротрофорезу М зменшувався парез м'язів, відновлювалися чутливість, функції тазових органів. У разі вертеброгенної мієлопатії з синдромом бокового аміотрофічного склерозу електрофорез М обумовлював чіткий регрес неврологічної симптоматики, особливо в початковій стадії захворювання.

Розроблені й інші методики застосування препарату)[2]. Зокрема, фонофорез М при дискогенних корінцевих синдромах забезпечував клінічне одужання переважної більшості хворих. Більше того, втирання М у алгічні зони купіювало важкі вертеброгенні поперекові болі. У поєднанні з акупунктурою ефект був більш виразним. Зазначений підхід виявився раціональним і при лікуванні сексуальних розладів у хворих з вертеброгенним болем поперекової локалізації.

Позитивні зрушення у рефлекторно-руховій та чутливій сферах при дискорадикулярному конфлікті при застосуванні М пов'язують з його місцевою протизапальною, протинабряковою дією та стимуляцією обмінно-трофічних процесів.

У ході клінічних випробувань встановлено високу ефективність М при прозопалгіях та прозоплегіях. Після 2 курсів електрофорезу М (напівмаска Бергоньє) при невралгії трійчастого нерва відмічено клінічне лікування хворих, резистентних до інших видів лікування, в тому числі і до алкоголізації нерва. Доцільно застосовувати М при невралгоневриті у хворих похилого віку з характерним для них тяжким перебігом процесу і грубими структурними змінами. При цьому в осіб без деструктивних лікувальних заходів в анамнезі больові напади не відновлювалися протягом усього періоду спостереження - до 1,5 років. Позитивна дія препарату в «безнадійних» випадках пояснюється купіруванням осередків рефлекторно-ішемічних та дистрофічних процесів, а також посиленням репаративних процесів у пошкодженому нерві.

Показана доцільність використання М при невриті лицьового нерва. Ступінь відновлення залежала від давності процесу та рівня ураження: електрофорез М був недостатньо ефективний у хворих з лептоменінгітом мостомозочкового кута або при розпочинанні інтенсивної терапії в підгострій стадії. В цілому ж раннє застосування препарату (напівмаска Бергоньє) супроводжувалося чітким регресом клінічної симптоматики. При цьому висока результативність М найчастіше відзначалася за відсутності ефекту медикаментозно-фізіотерапевтичного лікування.

У деяких роботах М розцінюється як дієвий компонент комплексної терапії хворих на бічний аміотрофічний склероз і сирингомієлію. Обґрунтуванням застосування даного засобу є переважання в патогенезі зазначених захворювань дегенеративного процесу над репаративним. В результаті електрофорезу М на область уражених сегментів у більшості хворих бічним аміотрофічним склерозом неврологічні симптоми сповільнювались і навіть регресували. Подібні результати отримані при лікуванні пацієнтів з сирингомієлією: після 2-3 процедур електрофорезу М значно зменшувалися алгії, парестезії, а до кінця курсу зникали порушення чутливості, відновлювались рефлекси, зменшувалася ступінь парезу.

Цікавий досвід лікування хворих посттравматичним церебральним лептоменінгітом: поєднання М і лідази, що запобігає формуванню рубцевих змін у нервових структурах, сприяло відновленню втрачених функцій, пацієнти поверталися до трудової діяльності. Регрес неврологічної симптоматики збігався з позитивною динамікою нейрофізіологічних показників.

Особливої уваги заслуговує можливість застосування М у хворих дитячим церебральним паралічем. В результаті електрофорезу препарату стан хворих значно покращувався, що підтверджувалося даними клінічного та електрофізіологічного обстеження. У ході лікування знижувався гіперкінез, зменшувався патологічний тонус, покращувалася маніпулятивна діяльність рук, зменшувалася швидкість поширення збудження по нервах. Поліпшувалися не тільки рухові і функції мозочка, а й інтелектуальні здібності дітей.

Електрофорез М показаний при вібраційній хворобі. У хворих з ангіодистонічним синдромом середнього ступеня тяжкості простежувалося редукування основної симптоматики (при тяжкому перебігу захворювання цього не відбувалося). Відзначена ефективність даного препарату при діабетичній полінейропатії та оперізуючому лишайі, проте відомості про лікування цих захворювань досить скромні.

Таким чином, результати проведених випробувань свідчать про доцільність застосування М при патології нервової системи, особливо її периферичного відділу. Простота методу впливу, атравматичність і досить висока ефективна складова, відкривають можливості для широкого застосування М в практиці фахівця-невролога. Необхідно при цьому враховувати і його радіопротекторні властивості що надзвичайно важливо в аспекті чорнобильської трагедії.

Проведений аналіз робить закономірним питання: чому даний засіб не зайняв належного місця в арсеналі лікувальних заходів практикуючого лікаря невролога? Можливо це пов'язно з недостатньою обізнаністю фахівців щодо питань терапії природним продуктом М або існують білі плями щодо уваги

медичної громади до фітотерапії та усвідомлення її ролі й місця в практичній медицині, або недостатньо розширений діапазон наукових пошуків щодо вивчення його властивостей та наукового обґрунтування доцільності широкого впровадження в клінічну медицину[3]. Можливо, що такий стан речей пов'язаний ще й з недостатністю пропозицій від виробників БАДів на фармацевтичному ринку країни, що вимагає проведення робіт у напрямку офіційного обґрунтування застосування М в неврологічній практиці.

Висновки.

Дослідження показали, що М виявляє різносторонні фармакодинамічні властивості, в тому числі нейропротекторні та довели доцільність застосування лікарських форм до складу яких входить М для лікування неврологічних хворих, що дозволить покращити загальну симптоматику неврологічних патологій та знизити ризики побічних проявів ліків традиційної медицини задля підвищення якості їх життя.

Взагалі препарат М представляє особливий інтерес та через отримані результати дослідження, що доводять перспективність подальшого вивчення з метою створення лікарських форм і застосування в якості фітопрепаратів для лікування та профілактики неврологічних порушень. Наявні публікації, що підтверджують виразні лікувальні властивості М вказують на постійний пошук нових можливостей в ефективному застосуванні М в терапії природними засобами, що сприятиме розвитку фітотерапії у вітчизняній медицині.

Література.

1. Коваленко П.Г. Вплив біологічно активної добавки мумію на показники тромбоцитів у мешканців територій з постійною комбінованою дією природної та техногенної іонізуючої радіації. // Проблеми екології та медицини. – 2023. Т. 27. №1-2 – С. 42 – 45. DOI <https://doi.org/10.31718/mep.2023.27.1-2.08>
2. Рудавська ГБ., Тищенко ЄВ., Притульська НВ. Наукові підходи та практичні аспекти оптимізації асортименту продуктів спеціального призначення. К.: Київ. нац. торг.-екон. у-т; 2002. 371 с.
3. Барабой ВА., Ракша-Слюсарева ОА. «Мумію-вітас» – новий високоефективний профілактичний та лікарський препарат. Медичний консультант. 1997;1:14-17.
4. Ракша-Слюсарева ОА. та ін. Підходи до оцінки якості харчових добавок, спрямованих на корекцію харчування й регуляцію систем організму. Донецьк: ДонНУЕТ; 2010. 193 с.
5. Ракша-Слюсарева ОА. Харчові добавки. Донецьк: ЛАНДОН-ХХІ; 2014. 549 с.
6. Смоляр ВІ. Сучасна концепція та формула радіозахисного харчування. Лікарська справа 1993;9:38-43.
7. Латипов А. О. О влиянии мумиё на некоторые показатели функционального состояния гипофизарно-надпочечниковой системы при экспериментальном язвенном поражении толстой кишки / А. О. Латипов // Механизмы патол. процессов. Ташкент, 1980. – С. 25-30.

Lately interest grows in M in relation to his general influence on the processes of exchange, positive influence on the function of organs and systems of organism. There is an idea, that application of preparations of M does not object the traditional methods of therapy and can coexist, as adding to the arsenal of curative methods on principle of adequacy. The special attention is spared exactly to the natural origin of M from the existent problems of favour of patients to treatment in practical medicine. A m is a natural product with powerful biological stimulant influence on the state of the nervous system, what the results of study accumulated to this day testify to. Until now topically the personal interest by clinical aspects the applications of preparation, removed as early as labours of Iбн Sons, that counted him useful "at a holoplexia and facioplegia, headache, epilepsy". During experimental researches the powerful stimulant operating of preparation was well-proven on regenerator processes in nervous. Stimulation of reparative processes is set also under act of M at a radiation defeat (sharp radiation illness), while for the rabbit of control group of sign of regeneration of the damaged nerve were expressed insignificantly. Other methodologies of application of preparation are worked out. n particular, phonophoresis M in discogenic radicular syndromes ensured clinical recovery of the vast majority of patients. Moreover, rubbing M into the painful areas bought severe vertebrogenic lumbar pains. The expediency of using M for neuritis of the facial nerve is shown. In some works, M is regarded as an effective component of complex therapy for patients with amyotrophic lateral sclerosis and syringomyelia. The justification for the use of this remedy is the predominance of the degenerative process over the reparative process in the pathogenesis of these diseases. Studies have shown that M exhibits versatile pharmacodynamic properties, including neuroprotective ones, and have proven the expediency of using dosage forms that include M for the treatment of neurological patients, which will improve the general symptoms of neurological pathologies and reduce the risks of side effects of traditional medicine drugs in order to improve their quality of life.

Keywords. Traditional methods, nutritional supplements, phytotherapy, product of natural origin, nervous system, peripheral department, reparative processes, reduction, regression of neurological symptoms.

Стаття відправлена: 25.11.2023р.